

MITROPOLIA BASARABIEI ȘI ALȚII contra MOLDOVEI*

(Cererea nr. 45701/99)

HOTĂRÂRE**

13 decembrie 2001

În cauza Biserica Mitropoliei Basarabiei și alții contra Moldovei,
Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Secțiunea Întâi, întrunită în cadrul unei camere
compusă din:

Dnele E.PALM, *președinte,*

W.THOMASSEN,

Dnii L.FERRARI BRAVO,

C.BÎRSAN,

J.CASADEVAL,

B.ZUPANCIC,

T.PANȚÎRU, *judecători,*

și domnul M.O`BOYLE, *grefierul secțiunii,*

După deliberare în camera de consiliu din data de 2 octombrie și 5 decembrie 2001,

adoaptă la data din urmă hotărârea următoare:

PROCEDURA

1. La originea cauzei se află cererea nr. 45701/99, îndreptată contra Republicii Moldova prin care Mitropolia Basarabiei ("Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor") și 12 cetățeni ai acestui Stat, domnii Petru Păduraru, Petru Buburuz, Vasile Petrache, Ioan Eșanu, Victor Rusu, Anatol Gonciar, Valeriu Cernei, Gheorghe Ionița, Valeriu Matciac, Vlad Cubreacov, Anatol Telembici și Alexandru Magola ("petiționarii"), au sesizat Comisia europeană a Drepturilor Omului ("Comisia") la 3 iunie 1998, în temeiul fostului articol 25 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale ("Convenția"). Petiționarul Vasile Petrache a decedat în toamna anului 1999.

2. Petiționarii acuză în particular faptul că refuzul autorităților moldave de a recunoaște Mitropolia Basarabiei a adus atingere libertății lor la religie (conștiință) și asociere și că biserica reclamantă a fost victima unei discriminări de ordin religios.

3. Cererea a fost depusă la Curte la 1 noiembrie 1998, dată la care a intrat în vigoare Protocolul nr.11 al Convenției (articolul 5, § 2 al Protocolului 11).

---

* Text publicat în Monitorul Oficial din: 10.07.2002.

** Hotărârea a devenit definitivă la 27.03.2002.

4. Cererea a fost repartizată Secțiunii Întâi a Curții (articolul 52 § 1 al Regulamentului). În cadrul acesteia, a fost constituită, conform articolului 26 § 1 al Regulamentului, camera având în sarcină examinarea cauzei (articolul 27 § 1 al Convenției).

5. Prin decizia din 7 iunie 2001, camera a declarat cererea admisibilă. Ea a decis, de asemenea, să radieze de pe rol cererea în partea introdusă de reclamantul Vasile Petrache, în urma decesului acestuia.

6. Atât reclamantul cât și Guvernul, au depus observații în scris asupra fondului cauzei (articolul 59 § 2 al Regulamentului).

7. La 2 octombrie 2001, la Palatul Drepturilor Omului la Strasbourg, s-a desfășurat audiența publică a cauzei (articolul 59 § 2 al Regulamentului).

Au compărut:

- *pentru Guvern*

Dnii I.MOREI, Ministru al Justiției,
V.PĂRLOG, Director al Direcției Agent Guvernamental și Relații
Internaționale al Ministerului Justiției, *agent;*
G.ARMAȘU, Director al Serviciului de Stat pentru problemele
cultelor pe lângă Guvernul Republicii Moldova, *consilier;*

- *pentru reclamant*

Dnii J.W.MONTGOMERY, avocat la baroul din Londra
A. DOS SANTOS, avocat la baroul din Londra, *avocați .*

Curtea a audiat declarațiile dlor Morei și Montgomery.

8. La 25 septembrie 2001, în conformitate cu articolul 61 § 3 al Regulamentului Curții, președintele camerei a autorizat Mitropolia Moldovei să prezinte observații scrise asupra unor aspecte ale cauzei. Aceste observații au fost primite la 10 septembrie 2001.

DE FAPT

I. CIRCUMSTANȚELE CAUZEI

9. Prima petiționară, Mitropolia Basarabiei (*"Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor"*), este o Biserică ortodoxă autonomă, având jurisdicție canonică pe teritoriul Republicii Moldova. Ceilalți petiționari, cetățeni ai Moldovei, membri ai Consiliului eparhial al bisericii petiționare: Petru Păduraru, Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolit al Basarabiei, domiciliat în mun. Chișinău; Petru Buburuz, protoiereu mitrofor, domiciliat în mun. Chișinău; Ioan Eșanu, protopop, domiciliat în or. Călărași; Victor Rusu, protopop, domiciliat în Lipnic, Ocnița; Anatol Gonciar, preot, domiciliat Zubrești, Strășeni; Valeriu Cernei, preot, domiciliat Sloveanca, Sîngerei; Gheorghe Ionița, preot, domiciliat Crasnoarmeisc, Hîncești; Valeriu Matciac, preot, domiciliat în Chișinău; Vlad Cubreacov, deputat în Parlamentul Republicii Moldova și în Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei, domiciliat în Chișinău; Anatol Telembici, consilier, domiciliat în Chișinău; Alexandru Magola, șeful Cancelariei Mitropoliei Basarabiei, domiciliat în Chișinău.

A. Crearea Bisericii reclamante și acțiunile întreprinse în vederea recunoașterii ei

1. Crearea Mitropoliei Basarabiei

10. La 14 septembrie 1992, persoanele fizice reclamante s-au asociat pentru a crea Biserica petiționară, Mitropolia Basarabiei - Biserică ortodoxă autonomă locală. Conform statutului său, Mitropolia succeda, din punct de vedere canonic, Mitropolia Basarabiei care a existat până în 1944.

În luna decembrie 1992 ea a intrat sub jurisdicția Patriarhiei de București.

11. Mitropolia Basarabiei și-a elaborat un statut care determina, printre altele, formarea și administrarea organelor sale, pregătirea, recrutarea și disciplina clerului său, distincțiile ecleziastice și regulile privind bunurile sale. În preambulul statutului sunt definite principiile de organizare și de funcționare ale Bisericii petiționare :

"Mitropolia Basarabiei este o Biserică ortodoxă autonomă locală din cadrul Patriarhiei Române. Titulatura ecleziastică tradițională "Mitropolia Basarabiei" poartă un caracter istoric convențional și nu se află în legătură cu realități politice din prezent sau din trecut. Mitropolia Basarabiei nu desfășoară activități politice și nici nu va duce pe viitor. Mitropolia Basarabiei activează pe teritoriul Republicii Moldova. Mitropolia Basarabiei are rangul de Exarhat al Plaiurilor și la ea pot adera, în egală măsură, sub raport canonic, și comunități din diaspora. Aderarea credincioșilor și a comunităților acestora este exclusiv benevolă.

În activitatea sa pe teritoriul Republicii Moldova, Mitropolia Basarabiei respectă legile acestui stat și legislația internațională în domeniul drepturilor omului. Comunitățile din diaspora, care au aderat canonic la Mitropolia Basarabiei, întrețin cu autoritățile Statelor respective raporturi în respectul legislației acestor State și a dispozițiilor internaționale în materie. Mitropolia Basarabiei colaborează cu autoritățile Statului în domeniul culturii, învățământului și asistenței sociale. Mitropolia Basarabiei nu ridică pretenții de ordin patrimonial sau de alt ordin asupra altor Biserici sau asociații religioase. Mitropolia Basarabiei întreține relații ecumenice cu alte Biserici și mișcări religioase și consideră dialogul frățesc drept unica formă de relații pe plan interbisericesc.

Deservenții Mitropoiei Basarabiei care activează pe teritoriul Republicii Moldova sunt cetățeni ai acestui Stat. Invitarea cetățenilor altor state, în scopul exercitării unei activități religioase în Moldova, precum și delegarea în străinătate a cetățenilor Republicii Moldova în același scop, va fi efectuată în conformitate cu legislația în vigoare.

Membrii Mitropoliei Basarabiei sunt cetățeni ai Republicii Moldova, care s-au asociat benevol pentru a practica în comun a credinței lor religioase, conform convingerilor proprii, pe temeiul preceptelor evanghelice, al canoanelor Sfinților Apostoli, a Dreptului canonic ortodox și al Sfântului Obicei.

În toate comunitățile Mitropoliei Basarabiei din Republica Moldova, în cadrul tuturor serviciilor divine, vor fi citite rugăciuni speciale (ectenii) pentru autpritațiile și instituțiile statului cu următorul cuprins : " Încă ne mai rugăm pentru de Dumnezeu păzită țara noastră Republica Moldova, Stăpînirea și Oastea ei, ca o viață pașnică și netulburată să trăim în toată curăția și cucernicia.""

12. În prezent, Mitropolia Basarabiei a format 117 comunități pe teritoriul Moldovei, trei comunități în Ucraina, una în Lituania, una în Letonia, două în Federația Rusă și una în Estonia. Comunitățile din Letonia și Lituania au fost recunoscute de către autoritățile acestor State, fiindu-le recunoscută și personalitatea lor juridică.

Circa un milion de cetățeni moldoveni sunt afiliați Bisericii reclamante, care cuprinde peste 160 de clerici.

Mitropolia Basarabiei este recunoscută de toate patriarhiile ortodoxe cu excepția Patriarhiei Moscovei.

2. Acțiunile de ordin administrativ și judiciar întreprinse în vederea recunoașterii.

13. În conformitate cu Legea nr. 979-XII din 24 martie 1992 cu privire la culte, care cere ca toate cultele care funcționează pe teritoriul Moldovei să fie recunoscute prin decizia Guvernului, pe data de 8 octombrie 1992, biserica petiționară a depus cererea de recunoaștere. Cererea sa a rămas fără răspuns.

14. Mitropolia Basarabiei și-a reactualizat cererea la 25 ianuarie și 8 februarie 1995. La o dată care nu a fost precizată, Serviciul de Stat pentru problemele cultelor pe lângă Guvern a respins aceste cereri.

15. La 8 august 1995, reclamantul Petru Păduraru, invocând articolul 235 al Codului de procedură civilă referitor la recursul judiciar în privința unui act al administrației contrar unui drept recunoscut, reclamă Guvernul în fața Judecătoriei de circumscripție a sectorului Buiucani din Chișinău. El a solicitat anularea deciziilor de refuz în recunoaștere. Judecata a satisfăcut cererea lui și a emis la 12 septembrie 1995 o hotărâre, prin care se dispunea recunoașterea Mitropoliei Basarabiei.

16. La 15 septembrie 1995, procurorul de Buiucani a introdus un recurs contra hotărârii Judecătoriei Buiucani din 12 septembrie 1995.

17. La 18 octombrie 1995, Curtea Supremă de Justiție a anulat hotărârea din 12 septembrie 1995, pe motivul că judecătoria Buiucani nu era competentă să examineze cererea de recunoaștere a bisericii petiționare.

18. Pe 13 martie 1996, biserica petiționară a formulat Guvernului o nouă cerere de recunoaștere. Neprimind nici un răspuns, la data de 24 mai 1996, petiționarii au depus o plângere împotriva guvernului moldav la judecătoria de sector din Chișinău, cerând recunoașterea Mitropoliei Basarabiei. Prin decizia sa din 19 iulie 1996, instanța sus menționată, a respins plângerea petiționarilor

19. Pe data 20 august 1996, petiționarii au depus o nouă cerere de recunoaștere, care a rămas, și de data aceasta, fără răspuns.

20. Petiționarii au atacat cu recurs hotărârea din 19 iulie 1996, sesizând Tribunalul municipiului Chișinău. Pe data de 21 mai 1997, această instanță a emis o hotărâre prin care decizia judecătoriei a fost casată, iar plângerea petiționarilor a fost acceptată.

21. Totuși, în urma reformei sistemului judiciar moldav, dosarul a fost expediat la Curtea de Apel a Republicii, pentru o reexaminare a acestuia în fond.

22. La 4 martie 1997, petiționarii au adresat guvernului moldav o nouă cerere de recunoaștere. Întrucât, această cerere nu a fost urmată de nici un răspuns din partea guvernului, petiționarii la 4 iunie 1997 au depus o plângere contra acestuia în fața Curții de Apel a Republicii, cerând ca Mitropolia Basarabiei să fie recunoscută, invocând în sprijinul cererii lor dreptul la libertatea de conștiință și la libertatea de asociere în scopul practicării cultului. Această acțiune a fost anexată la dosarul deja existent la această Curte.

23. În fața Curții de Apel, guvernul a declarat că este vorba despre un conflict ecleziastic din sînul Bisericii Ortodoxe a Moldovei (în cele ce urmează, "Mitropolia Moldovei"), care nu ar putea fi soluționat decât de către Bisericile Ortodoxe română și

rusă, și că o eventuală recunoaștere a Mitropoliei Basarabiei ar provoca conflicte în rândul enoriașilor.

24. Curtea de Apel și-a pronunțat hotărârea pe data de 19 august 1997. S-a subliniat mai întâi că articolul 31, paragrafele 1 și 2, ale Constituției Moldovei garantează libertatea și conștiința, care trebuie să se manifeste printr-un spirit de toleranță și de respect față de alții. În plus la aceasta, cultele sunt libere și pot să se organizeze conform statutelor lor, în condițiile prevăzute de legislația Republicii. Curtea a mai subliniat că, începând cu 8 octombrie 1992, prima parte reclamantă a adresat Guvernului mai multe cereri de recunoaștere, respectând astfel articolele 14 și 15 ale Legii cu privire la culte, dar că Guvernul nu a răspuns la nici una din aceste cereri printr-o decizie guvernamentală. Curtea a mai amintit că, în scrisoarea sa din 19 iulie 1995, Primul-ministru a comunicat petiționarilor că Guvernul nu poate să examineze cererea părții reclamante, deoarece aceasta l-ar determina să intervină în activitatea Mitropoliei Moldovei. Curtea de Apel a remarcat că, lăsând fără nici un răspuns cererea petiționarului, Guvernul a recunoscut totuși, la 7 februarie 1993, Mitropolia Moldovei, eparhie în cadrul Patriarhiei Moscovei.

Curtea a respins argumentul Guvernului, conform căruia recunoașterea Mitropoliei Moldovei este suficientă pentru credincioșii ortodocși și a subliniat că noțiunea de cult nu se limitează doar la catolicism sau ortodoxism, dar se referă la toate confesiunile, cu manifestări diverse ale sentimentelor lor religioase, sau prin slăvirea unei divinități. Mai mult decât atât, Mitropolia Moldovei este dependentă, din punct de vedere canonic, de Patriarhia Moscovei, pe când petiționarul este afiliat, din punct de vedere canonic, la Biserica Ortodoxă Română, și deci la Patriarhia de București.

Curtea a considerat că refuzul Guvernului de a recunoaște Biserica petiționară contravine legii cu privire la culte, articolul 18 din Declarația Universală a Drepturilor Omului, articolul 5 al Pactului Internațional cu privire la drepturile economice, sociale și culturale, la care Moldova este parte, care garantează libertatea religiei. Curtea a mai remarcat că reprezentantul Guvernului a confirmat că statutul părții reclamante este în conformitate cu legislația internă și, în consecință, a obligat Guvernul să recunoască Mitropolia Basarabiei, prin aprobarea statutului acesteia.

25. Guvernul a atacat cu recurs această hotărâre, pe motiv că tribunalele nu au competența de a examina asemenea acțiuni.

26. Prin hotărârea sa din 9 decembrie 1997, Curtea Supremă de Justiție a anulat decizia din 19 august 1997 și a respins acțiunea intentată de petiționari pentru depășirea termenilor de adresare în judecată și pentru lipsă de temei.

Curtea a afirmat că, în conformitate cu articolul 238 al Codului de procedură civilă, recursul împotriva unei decizii a Guvernului care prejudiciază drepturile unui justițiabil poate fi formulat în decurs de o lună de la luarea deciziei de refuz de către Guvern, sau, în cazul lipsei vreunei reacții din partea Guvernului, de la expirarea termenului de o lună după depunerea cererii. Curtea Supremă de Justiție a remarcat că cererea petiționarilor a fost adresată Guvernului la 4 martie 1997, iar recursul lor în justiție datează din 4 iunie 1997. În baza acestor considerații, Curtea Supremă de Justiție a calificat acțiunea în justiție a petiționarilor ca fiind prea tardivă (depășirea termenilor legali).

Ea a subliniat că refuzul Guvernului de a accepta cererea petiționarilor nu prejudiciază libertatea lor de religie, așa cum o garantează tratatele internaționale și, în

particular, articolul 9 al Convenției pentru apărarea drepturilor omului, deoarece persoanele interesate erau creștini ortodocși și puteau să-și manifeste credința în cadrul Mitropoliei Moldovei, recunoscută prin decizia Guvernului din 7 februarie 1993.

Potrivit Curții, nu era vorba decât despre un conflict cu caracter administrativ din interiorul unei biserici, care trebuia soluționat doar de către Mitropolia Moldovei, și orice amestec al statului în acest domeniu putea să agraveze conflictul. Curtea a considerat că refuzul statului de a interveni corespunde prevederilor articolului 9 paragraf 2 al Convenției europene a drepturilor omului.

În fine, Curtea a relevat că petiționarii au posibilitatea să-și manifeste liber credința, dispun în acest scop de biserici și n-au nici o probă că sunt împiedicați să-și exercite religia.

27. La 15 martie 1999, petiționarii au adresat Guvernului o altă cerere de recunoaștere.

28. În scrisoarea sa din 20 iulie 1999, Primul-ministru al Moldovei a respins cererea petiționarilor. Domnia sa și-a argumentat refuzul prin aceea că Mitropolia Basarabiei nu reprezintă un cult în sensul legii, ci este un grup schismatic al Mitropoliei Moldovei.

În orice caz, se indică în scrisoare, Guvernul nu va da un răspuns pozitiv la această cerere până când negocierile duse de către Patriarhiile rusă și română nu vor avea drept rezultat găsirea unei soluții religioase pentru acest conflict.

29. La 10 ianuarie 2000, petiționarii adresează Guvernului o nouă cerere de recunoaștere. Curții nu i-a fost comunicată soarta acesteia.

3. Recunoașterea altor culte

30. De la adoptarea Legii despre culte, Guvernul recunoscuse un anumit număr de culte, a căror enumerare mai jos nu este exhaustivă.

Pe data de 7 februarie 1993, Guvernul a aprobat statutele Bisericii Mitropoliei Moldovei, afiliată Patriarhiei de la Moscova. La 28 august 1995, Guvernul a recunoscut o altă biserică creștin-ortodoxă Eparhia Ortodoxă Rusă de rit vechi din Moldova, afiliată și ea Patriarhiei de la Moscova.

La 22 iulie 1993, Guvernul a recunoscut "Biserica Adventiștilor de ziua a șaptea" și la 19 iulie 1994 a recunoscut "Biserica Adventiștilor de Ziua a Șaptea - Mișcarea de Reformare" .

La 9 iunie 1994, Guvernul aprobă statutul și a recunoscut "Federația Comunităților Evreiești (religioase) ", în timp ce la 1 septembrie 1997, fusese aprobat statutul "Uniunii Comunităților Evreiești mesianici ".

4. Reacția diverselor autorități naționale

31. Din momentul creării sale, Mitropolia Basarabiei s-a adresat în mod sistematic autorităților Moldovei, pentru a explica motivele creării sale și pentru a cere sprijinul acestora în dobândirea recunoașterii sale de către Guvern.

32. Guvernul, la rândul său, a cerut mai multor ministere avizul lor cu privire la recunoașterea acestei biserici.

Pe 16 octombrie 1992, Ministerul Culturii și Cultelor a adresat Guvernului un aviz în care sprijinea recunoașterea Mitropoliei Basarabiei.

Pe 14 noiembrie 1992, Ministerul Finanțelor a comunicat Guvernului că nu are vreo obiecție la recunoașterea Mitropoliei Basarabiei.

Pe 8 februarie 1993, Ministerul Muncii și a Protecției sociale a adresat Guvernului un aviz favorabil recunoașterii bisericii petiționare.

În scrisoarea sa din 8 februarie 1993, Ministerul Învățământului a subliniat necesitatea recunoașterii rapide a Mitropoliei Basarabiei pentru a evita orice discriminare a credincioșilor ei, deși arăta că statutul Mitropoliei Basarabiei trebuie ameliorat, fiind necesar să se prevadă, de exemplu, că învățământul dogmatic și controlul procesului de învățământ din instituțiile care pregătesc clericii trebuie să fie asigurate atât de biserică, cât și de Ministerul Învățământului.

La 15 februarie 1993, Departamentul de Stat pentru Privatizare a transmis Guvernului un aviz în favoarea recunoașterii Mitropoliei Basarabiei, propunând de asemenea să se includă în statutul acesteia informații cu privire la membrii fondatori ai bisericii și statutul său juridic.

33. La 11 martie 1993, ca răspuns la o scrisoare a Episcopului de Bălți, locțiitor al Mitropolitului Basarabiei, Comisia pentru cultură și culte a Parlamentului Republicii Moldova relevă că amânarea înregistrării Mitropoliei Basarabiei determină o agravare a situației sociale și politice în Moldova, că acțiunile și statutul acestei biserici erau conforme legilor Republicii Moldova și, în consecință, Comisia ceru Guvernului să recunoască Biserica petiționară.

34. Într-o notă informativă din 21 noiembrie 1994, Serviciul de stat pentru culte de pe lângă Guvern rezuma situația astfel:

"(...) De aproape doi ani, un grup ecleziastic, cunoscut sub numele de Mitropolia Basarabiei, își desfășoară în mod ilegal activitatea pe teritoriul Republicii Moldova. În pofida eforturilor noastre susținute pentru a pune capăt activității acesteia (întrevederi cu membrii așa-zisei mitropolii, preoții G.E., I.E. (...), cu reprezentanții puterii de stat și cu credincioșii din localitate în care activează adeptii acestei biserici, cu G.G., Ministru de Stat, N.A., Vicepreședintele Parlamentului; toate organele administrației naționale și locale au fost informate despre caracterul ilegal al grupului etc.), nu s-a putut obține nici un rezultat pozitiv.

În afară de aceasta, cu toate că preoților și adeptilor mitropoliei în cauză, le-a fost interzis să participe la slujbe, din cauza nerespectării regulilor canonice, ei au continuat totuși să-și desfășoare activitatea ilegală în biserici, fiind de asemenea invitați să officieze slujbe în cadrul unor activități publice organizate, de exemplu, de către Ministerele Apărării și Sănătății. Conducerea Băncii Naționale și a Serviciului Național Vamal nu au reacționat la cererea noastră de a lichida conturile bancare ale preoților și de a-i supune unui control strict în timpul numeroaselor treceri ale lor peste hotare (...).

Activitatea așa-zisei mitropolii nu se reduce doar la atragerea de noi adepti și la propagarea ideilor Bisericii române. Ea mai dispune și de toate mijloacele necesare pentru funcționarea unei biserici, desemnează preoți, inclusiv cetățeni ai altor state(...), pregătește cadre ecleziastice, construiește biserici și multe, multe altele.

De menționat că activitatea (mai mult politică decât religioasă) a acestui grup este susținută atât de forțe din interiorul țării (de către anumiți primari și satele conduse de ei, de către reprezentanți ai opoziției și chiar anumiți deputați), cât și din exterior (prin decizia sa nr. 612 din 12 noiembrie 1993, Guvernul României a alocat 399, 4 milioane lei pentru finanțarea activității acesteia (...).

Activitatea acestei formațiuni provoacă tensiuni religioase și socio-politice în Moldova, având repercusiuni imprevizibile (...).

Serviciul de stat pentru Problemele Cultelor constată :

a) pe teritoriul Republicii Moldova nu există nici o unitate administrativă teritorială numită Basarabia, pentru ca să poată fi creat un grup religios cu denumirea de Mitropolia Basarabiei. Crearea unui asemenea grup și recunoașterea statutului acestuia ar constitui un act antistatal, nelegitim, de nerecunoaștere a statului suveran și independent care este Republica Moldova;

b) Mitropolia Basarabiei a fost creată în locul fostei Eparhii a Basarabiei, create în 1925 și recunoscute prin decretul regelui nr.1942 din 4 mai 1925. Recunoașterea juridică a valabilității acestor acte ar însemna recunoașterea efectelor lor actuale pe teritoriul Moldovei;

c) Toate parohiile ortodoxe existente pe teritoriul Moldovei au fost înregistrate ca părți componente ale Bisericii Ortodoxe din Moldova (Mitropolia Moldovei), al cărei statut a fost aprobat de către Guvern prin decizia acestuia nr.719 din 17 noiembrie 1993.

În concluzie :

1. Necurmarea activității așa-numitei Mitropolii a Basarabiei, va genera o destabilizare nu doar a Bisericii Ortodoxe, dar și a societății moldave în general.

2. Recunoașterea Mitropoliei Basarabiei (de stil vechi) și aprobarea statutului acesteia de către Guvern vor duce automat la dispariția Mitropoliei Moldovei."

35. Pe 20 februarie 1996, în urma unei interpelări a petiționarului Vlad Cubreacov, deputat în Parlamentul Moldovei, adjunctul Primului ministru a adresat președintelui Parlamentului o scrisoare, în care se explicau motivele refuzului Guvernului de a recunoaște Mitropolia Basarabiei. El a subliniat că biserica petiționară nu reprezintă un cult în sensul legii, ci este un grup schismatic al Mitropoliei Moldovei, și că orice amestec al statului în soluționarea acestui conflict contravine Constituției Republicii. Adjunctul Primului-ministru a reamintit că partidul politic din care face parte al zecilea reclamant a criticat în mod public decizia din 9 decembrie 1997 a Curții Supreme de Justiție, că acest petiționar criticase de asemenea Guvernul pentru refuzul său de a recunoaște această "mitropolie fantomă", și că persoana în cauză continuă să susțină această biserică prin toate mijloacele posibile de presiune, și anume prin declarații în mass - media și prin sesizarea autorităților naționale și a organismelor internaționale. În concluzie se afirmă că "dezbaterile aprinse" în privința acestui grup religios au un caracter pur politic.

36. Pe 29 iunie 1998, Serviciul de Stat pentru culte a comunicat adjunctului Primului-ministru avizul său în vederea recunoașterii Mitropoliei Basarabiei.

Subliniind îndeosebi, că din 1940, în Moldova nu mai există vreo unitate administrativă numită "Basarabia", că religia ortodoxă a fost recunoscută la 17 noiembrie 1993 cu denumirea de Mitropolia Moldovei, Mitropolia Basarabiei fiind o "parte schismatică" a acesteia din urmă, Serviciul de stat declară că recunoașterea bisericii petiționare reprezintă un amestec al statului în problemele Mitropoliei Moldovei, care ar aduce la agravarea situației "nesănătoase" în care se află aceasta din urmă. În ceea ce privește statutul bisericii petiționare, Serviciul de stat afirmă că acesta nu va fi aprobat, deoarece nu este decât "copia statutului bisericii ortodoxe a unei alte țări".

37. La 22 iunie 1998, Ministerul Justiției a informat Guvernul, că în opinia sa, statutul bisericii petiționare nu contravine legislației Republicii.

38. În scrisorile din 25 iunie și 6 iulie 1998, Ministerele Muncii și Protecției sociale și respectiv al Finanțelor au comunicat încă o dată Guvernului că nu au nici o obiecție în privința recunoașterii Mitropoliei Basarabiei.

39. La 7 iulie 1998, Ministerul Educației și Științei a informat Guvernul că susține recunoașterea Mitropoliei Basarabiei.

40. Pe 15 septembrie 1998, Comisia pentru drepturile omului, culte și minoritățile naționale a Parlamentului Moldovei a adresat Guvernului, pentru informare, o copie a raportului Ministerului Justiției al Federației Ruse, din care reieșea că în această țară existau, la data de 1 ianuarie 1998, cel puțin patru biserici ortodoxe, unele dintre care își aveau sediul în străinătate. Comisia și-a exprimat speranța că raportul sus menționat ar putea să ajute Guvernul moldav la soluționarea unor probleme similare, în particular, în ceea ce privește cererea de recunoaștere, depusă de Mitropolia Basarabiei.

41. La 10 ianuarie 2000, adjunctul procurorului general al Moldovei a scris o scrisoare petiționarului Vlad Cubreacov, în care el exprimă avizul că refuzul Guvernului de a răspunde la cererea de recunoaștere a Mitropoliei Basarabiei era contrar libertății religiei și articolelor 6, 11, și 13 din Convenție.

42. La 26 septembrie 2001, Guvernul a aprobat versiunea modificată a articolului 1 al statutului Mitropoliei Moldovei, care stipulează :

" Biserica Ortodoxă a Moldovei (Mitropolia Moldovei) este o Biserică independentă și este succesoarea în drept a (...) Bisericii Mitropoliei Basarabiei. Biserica Ortodoxă a Moldovei își desfășoară activitatea pe teritoriul Statului Republica Moldova în conformitate cu legislația în vigoare, în respectul canoanelor și preceptelor Sfinților Apostoli, a Sfinților părinți și ale sinoadelor ecumenice precum și a hotărârilor Bisericii Apostolice Unice Mondiale".

43. La 21 septembrie 2001, în scrisoarea adresată Curții, Președintele Republicii Moldova, și-a exprimat îngrijorarea referitor la posibilitatea de recunoaștere a bisericii petiționare. După părerea sa, întrebarea dată putea fi rezolvată doar în cadrul negocierilor dintre Patriarhiile rusă și română, pe când intervenția autorităților statului în acest conflict ducea la violarea legilor moldave. În afară de aceasta, o recunoaștere eventuală a acestei Biserici de către autorități ar avea consecințe imprevizibile pentru societatea moldavă.

5. Reacția organizațiilor internaționale.

44. În avizul nr. 188 (1995) adresat Comitetului de Miniștri în privința admiterii în Consiliul Europei, Adunarea Parlamentară a acestei organizații a notat despre voința Republicii Moldova de a-și respecta angajamentele luate odată cu depunerea candidaturii sale la Consiliul Europei, la 20 aprilie 1993.

Printre aceste angajamente, reafirmate înainte de adoptarea avizului sus-menționat, figura și acela de a asigura "libertatea totală de religie pentru toți cetățenii, fără nici o discriminare, și de a asigura soluționarea pe cale pașnică a conflictului dintre Mitropolia Moldovei și Mitropolia Basarabiei " .

45. În raportul său anual din 1997, Federația Internațională a Drepturilor Omului (Helsinki) a criticat refuzul Guvernului moldav de a recunoaște Mitropolia Basarabiei. În raport se indica că acest refuz a avut drept rezultat transferarea a numeroase biserici în patrimoniul Mitropoliei Moldovei, și se face trimitere la învinuirile, conform cărora

membrii clerului bisericii petiționare au fost supuși unor violențe fizice, fără ca autoritățile să asigure apărarea cea mai elementară a acestora.

46. În raportul din 1998, federația sus-menționată a criticat Legea cu privire la culte, și în special articolul 4 al acestei legi, conform căruia adeptilor religiilor nerecunoscute printr-o decizie a Guvernului nu le este asigurată apărarea dreptului la religie. Federația a subliniat că acest articol este un instrument discriminatoriu, care permite Guvernului moldav să împiedice eforturile adeptilor Mitropoliei Basarabiei să reclame pe cale judiciară bisericile care îi aparțin. În afară de aceasta, raportul face referire la actele de violență și de vandalism la care sunt supuși biserica petiționară și membrii ei.

B. Incidentele invocate referitoare la Mitropolia Basarabiei și membrii ei

47. Petiționarii citează un anumit număr de incidente în timpul cărora membrii clerului sau adeptii Bisericii petiționare ar fi fost intimidați sau împiedicați să-și profeseze credința lor.

48. Guvernul nu a contestat realitatea acestor incidente.

1. Incidentele de la Gârbova (Ocnița)

49. În 1994 adunarea creștinilor din satul Gârbova (Ocnița) a hotărât să adere la Mitropolia Basarabiei. În consecință Mitropolitul Basarabiei l-a numit pe T.B. paroh în acest sat.

50. Pe 7 ianuarie 1994, când T.B. se îndrepta spre biserică pentru a oficia slujba de Crăciun, primarul satului, T.G., i-a interzis să intre în biserică, iar atunci când locuitorii satului au ieșit să protesteze, primarul a încuiat ușa bisericii și, fără nici o explicație, l-a somat pe T.B. să părăsească satul în 24 de ore.

51. Pe 9 ianuarie 1994, primarul a chemat creștinii din sat la o altă adunare. La această adunare, primarul a informat sătenii că T.B. a fost demis din funcția de paroh, pentru că aparținea de Mitropolia Basarabiei, și le-a prezentat noul paroh, pe N., de la Mitropolia Moldovei. Adunarea a respins propunerea primarului.

52. Pe 11 ianuarie 1994, creștinii din sat au fost din nou convocați la o nouă adunare de către primar. De această dată, el a prezentat sătenilor un alt paroh de la Mitropolia Moldovei, pe A., care n-a fost nici el acceptat de adunare, cei prezenți și-au exprimat preferința pentru T.B.

53. În aceste circumstanțe, S.M., președintele consiliului parohial, a fost convocat de către primar și președintele de colhoz, care l-au implorat să convingă sătenii să accepte destituirea lui T.B. Președintele consiliului parohial a refuzat să facă aceasta.

54. La 13 ianuarie 1994, pe când se îndrepta spre biserică, S.M. a fost oprit din drum. El a fost imobilizat de către cinci polițiști, aruncat în mașina de poliție și dus mai întâi la primărie, unde a fost cu cruzime bătut. Apoi, el a fost reținut la postul de poliție din Ocnița, unde a fost învinuit de atitudinea sa favorabilă față de Mitropolia Basarabiei, fără să i se comunice motivele arestării. El a fost eliberat peste trei zile.

55. În urma acestor incidente, T.B. a părăsit parohia.

2. Parohia Sfântul Nicolae din Fălești

56. Într-o scrisoare din 20 mai 1994, vicepreședintele consiliului raional din Fălești l-a informat pe G.E, parohul bisericii Sfintul Nicolae din Fălești, că întrucât el face parte din Mitropolia Basarabiei, îi este interzis să officieze slujba de Paști de la 9 mai 1994 în vechiul cimitir al orașului, deoarece aceasta constituie o activitate contrară Legii cu privire la culte, deoarece Mitropolia Basarabiei este ilegală. Din acest motiv, lui i-a fost interzisă oficializarea atât în biserică cât și la aer liber. Cât privește decizia lui G.E. de a invita preoți din România pentru slujba din 22 mai 1994, vicepreședintele consiliului raional l-a avertizat să nu dea curs deciziei sale, deoarece nu a obținut în prealabil permisiunea autorităților, așa cum o cere articolul 22 al Legii cu privire la culte.

57. În noiembrie 1994, lui G.E. i-a fost aplicată o amendă în sumă de 90 lei din motivul că oficia în calitate de preot al unei biserici nerecunoscute, Mitropolia Basarabiei. Judecata a confirmat sancțiunea, însă a redus suma amenzii la 54 de lei, din motivul că G.E. nu deținea funcții de răspundere în cadrul Mitropoliei Basarabiei.

58. La 27 octombrie 1996, înainte de începerea slujbei în biserica parohială, un grup de persoane condus de un preot de la Mitropolia Moldovei l-a bătut pe G.E. până la sânge și i-a cerut să adere la Mitropolia Moldovei. Ei s-au năpustit de asemenea și asupra preotesei, rupându-i hainele.

59. G.E. a reușit să se ascundă în interiorul bisericii, unde se ținea slujba, dar agresorii l-au urmărit și în interior, dezlănțuind o ceartă cu credincioșii prezenți în biserică. Un ofițer de poliție sosit la fața locului, a reușit să convingă agresorii să părăsească biserica.

60. La 15 noiembrie 1996, adunarea parohială a publicat o declarație, în care își exprima indignarea față de actele de violență și de intimidare la care erau supuși membrii Mitropoliei Basarabiei și cerând autorităților să nu mai admită asemenea și recunoașterea oficială a acestei mitropolii.

61. La 6 iunie 1998, reclamantul Petru Păduraru, Mitropolitul Basarabiei, a primit două telegrame de amenințare în cazul în care merge la Fălești. El n-a depus nici o plângere privind acest incident.

3. Biserica Sfântului Alexandru, parohia Călărași

62. La 11 iulie 1994, un alt petiționar, Ioan Eșanu, parohul acestei biserici, a fost chemat la președintele consiliului raional Călărași pentru o discuție pe marginea Mitropoliei Basarabiei.

La această adunare au mai participat primarul orașului Călărași, secretarul consiliului raional și episcopul. Președintele consiliului raional l-a acuzat pe petiționar că este membru al Mitropoliei Basarabiei și astfel face propagandă în favoarea unirii cu România. Apoi, i-a acordat o săptămână, timp în care să prezinte o atestare a recunoașterii Mitropoliei Basarabiei sau să părăsească parohia.

4. Parohia Cania (Cantemir)

63. Într-o scrisoare din 24 noiembrie 1994, adresată Mitropolitului Basarabiei, V.B., cetățean român și paroh de Cania, a atras atenția asupra faptului că este supus unor

presiuni puternice din partea autorităților raionale din Cantemir, care îl acuzau că este membru al bisericii petiționare.

64. La 16 ianuarie 1995, V.B., a fost chemat la comisariatul de poliție Cantemir, unde i-a fost adusă la cunoștință decizia Guvernului, prin care i se anula legitimația de trai și de serviciu. V.B. a fost somat să părăsească teritoriul Moldovei în 72 ore și să înapoieze autorităților competente permisele sus-menționate.

5. Incidente petrecute la Chișinău

65. La 5 aprilie 1995, V.P. parohul bisericii Sfântul Nicolae, l-a informat pe Mitropolitul Basarabiei că în timpul unor atacuri nocturne din 27-28 martie și 3-4 aprilie 1995 au fost sparte geamurile bisericii.

66. Un atac similar a avut loc în noaptea de 13-14 mai 1995. V.P. a depus de fiecare dată plângeri, cerând în afară de aceasta poliției să intervină pentru a împiedica producerea unor noi atacuri.

67. În noapte de 3-4 septembrie 1996, în casa Mitropolitului Basarabiei, a fost aruncată o grenadă care a cauzat daune materiale. În urma acestui atac, petiționarul a depus o plângere la comisariatul de poliție Chișinău.

68. În toamna 1999, după decesul unuia din petiționari, Vasile Petrache, Mitropolitul Basarabiei îl numește pe Petru Buburuz, un alt petiționar, parohul Bisericii Sf. Nicolae.

După această numire, biserica Sf. Nicolae este ocupată de către reprezentanții Mitropoliei Moldovei, care încuiase biserica și împiedicaseră accesul credincioșilor bisericii petiționare. Aceștia au mai pus stăpânire pe documentele și ștampila parohiei.

69. La 8 decembrie 1999, poliția a întocmit un proces-verbal de contravenție împotriva petiționarului Petru Buburuz, pe motivul că el organizase, la 28 noiembrie 1999, o adunare publică în fața bisericii Sf. Nicolae, fără să fi obținut în prealabil o autorizație pentru desfășurarea adunării publice.

70. La 28 ianuarie 2000, judecătorul S. al judecătoriei Buiucani clasă cauză după ce constată că petiționarul nu organizase o adunare, dar în calitatea sa de preot, el a ținut un simplu mesaj la rugămintea a vreo sută de credincioși prezenți. De asemenea, judecătorul constată că liturghia se derulase în acel loc deoarece ușa bisericii era blocată.

6. Incident la Buiucani (Chișinău)

71. În noaptea de 3-4 septembrie 1996, în casa lui P.G., cleric aparținând bisericii petiționare, a fost aruncată o grenadă, iar pe 28 septembrie 1996, P.G. a fost amenințat de către șase necunoscuți. P.G. a depus imediat după incident o plângere.

72. Într-o scrisoare din 22 noiembrie 1996 adresată Președintelui Republicii, Ministrul afacerilor interne și-a exprimat regretul în privința încetării anchetei de către polițiștii care se ocupau de acest caz și l-a informat că aceștia au fost sancționați disciplinar pentru încălcarea menționată.

7. Parohia din satul Octombrie (Sîngerei)

73. În raportul său din 22 iunie 1998 adresat Mitropolitului Basarabiei, episcopul bisericii din sat se plângea de uneltirile preotului M. de la Mitropolia Moldovei, care cu sprijinul primarului orașului Bălți, încerca să-l înlăture de la slujbă pe preotul P.B., membru al Mitropoliei Basarabiei, și să obțină închiderea bisericii din sat.

Nici o plângere n-a fost depusă în privința acestui incident.

8. Incidente de la Cucioaia (Ghiliceni)

74. La data de 23 august 1998, un ofițer de poliție, căpitanul R. a declarat că acționând din ordinul superiorului său, locotenent-colonel B.D., a sigilat ușa bisericii din Cucioaia (Ghiliceni), și i-a interzis lui V.R., preot care oficia în mod sistematic slujbele în această biserică, și aparținând Mitropoliei Basarabiei, să intre în lăcaș și să continue slujba. În baza plângerii sătenilor, unul din petiționari, Vlad Cubreacov, deputat în Parlament, a adresat pe data de 26 august 1998, o scrisoare Primului-ministru, cerându-i explicație pentru aceste acțiuni.

Incidentul a fost, de asemenea, publicat și în ziarul "Flux" din 26 august 1998.

Guvernul a cerut ministerului de interne intentarea unei anchete în privința acestui incident. Acesta a evidențiat faptul că persoana care a sechestrat ușa bisericii nu era polițist, ci un membru al Mitropoliei Moldovei.

9. Parohia din Bădicul Moldovenesc (Cahul)

75. La 11 aprilie 1998, spre miezul nopții, parohul bisericii a fost trezit de niște persoane necunoscute care încercau să-i forțeze ușa casei parohale, și a fost amenințat cu moartea, dacă nu va renunța la crearea unei noi parohii la Cahul.

76. La 13 aprilie 1998, el a fost amenințat cu moartea de către preotul I.G., membru al Mitropoliei Moldovei. În aceeași zi, el a depus o plângere la poliție.

10. Parohia din Mărinici (Nisporeni)

77. După ce a părăsit Mitropolia Moldovei și s-a alăturat Mitropoliei Basarabiei, în iulie 1997, parohul acestei biserici și familia sa au fost amenințați de mai multe ori de către mai mulți preoți de la Mitropolia Moldovei. I-au fost sparte geamurile casei sale, iar pe data de 2 februarie 1998, el a fost atacat în stradă și bătut de către niște necunoscuți, care i-au spus să nu se mai amestece în "lucrurile astea".

78. După ce a fost consultat de un medic legist, care i-a eliberat un certificat care atestă leziunile corporale căpătate, parohul a depus o plângere la poliția Ciocana.

79. Ziarele din Moldova au relatat cu regularitate incidentele petrecute în legătură cu actele de intimidare în adresa clerului și cerdincioșilor adepți ai Mitropoliei Basarabiei.

11. Incidentul de la Floreni

80. La 6 decembrie 1998, V.J., preot al Mitropoliei Moldovei și alte persoane care îl însoțeau au intrat cu forța în biserică din sat și au ocupat-o. Când preotul Bisericii petiționare V.S. s-a prezentat la biserică pentru a oficia serviciul duminical, accesul i-a

fost interzis. Situația s-a rezolvat doar când mireni comunei, adepți ai Bisericii petiționare, au sosit la biserică.

12. Incident la Leova

81. La 2 februarie 2001, în raportul adresat Mitropoliei Basarabiei, preotul N.A., de la parohia Leova, declară că, Biserica din Leova a fost obiectul unor acte de vandalism, și că chiar el însuși și alți credincioși au fost ținta unor acte de intimidare publică și a amenințărilor cu moartea din partea lui G.C., preot al Mitropoliei Moldovei. Acțiunile de acest fel s-au repetat, însă administrația locală nu a oferit nici o protecție credincioșilor membri ai Bisericii petiționare.

C. Incidente în jurul patrimoniului Mitropoliei Basarabiei

1. Incidentul de la Floreni

82. Credincioșii din satul Floreni aderase la Mitropolia Basarabiei la 12 martie 1996 și constituise o comunitate locală a acestei biserici la 24 martie 1996. Fusesse, de asemenea, construită o capelă pentru celebrarea liturghiilor.

83. La 29 decembrie 1997, Guvernul Republicii Moldova adoptă decizia nr. 1203 potrivit căreia Mitropoliei Moldovei i se atribuie cu drept de utilizare terenul pe care era deja construită capela Mitropoliei Basarabiei. Această decizie fusese confirmată și printr-o decizie din 9 martie 1998 a Primăriei din Floreni.

84. La cererea asociației petiționare, în privința sus-numitului teren care fusese deja atribuit și ținând cont de aceea că capela lor era situată pe acel teren, Agenția Națională de Cadastru răspuseseră enoriașilor parohiei din Floreni că "administrația publică locală nu putea să adopte o decizie de atribuire a terenului, deoarece Mitropolia Basarabiei nu avea personalitate juridică recunoscută în Moldova".

2. Incident relativ asupra unei donații umanitare a asociației americane Jesus Christ of Latter-Day Saints

85. La 17 februarie 2000, Mitropolitul Basarabiei, ceru comisiei guvernamentale pentru ajutorul umanitar autorizarea de a intra pe teritoriul Republicii Moldova a bunurilor de valoare de 9 000 dolari americani (USD), provenite din Statele Unite ale Americii și calificarea acestor bunuri ca ajutor umanitar. Această cerere a fost refuzată la 25 februarie 2000.

86. La 25 februarie 2000, petiționarul Vlad Cubreacov ceru comisiei să i se comunice motivele refuzului. El specifică, că donația trimisă de către asociația "Jesus Christ of Latter-Day Saints", care consta în îmbrăcăminte uzată, și fusese primită din partea autorităților ucrainene a autorizației de tranzit pentru donație umanitară. Astfel, începând cu 18 februarie 2000, aceste bunuri se găseau blocate în vama moldovenească și pentru aceasta destinatarul era obligat să plătească 150 USD pentru fiecare zi de depozitare. Petiționarii au reiterat cererea de intrare a acestor bunuri ca donație umanitară.

87. La 28 februarie 2000, viceprim-ministrul Moldovei autoriză intrarea pe teritoriul moldav a acestei donații umanitare.

D. Chestiuni privind drepturile personale ale clericilor bisericii petiționare

88. Petiționarului Vasile Petrache, preot al Mitropoliei Basarabiei, i s-a refuzat dreptul la pensie pentru retragere din câmpul muncii pe motivul că nu ar fi fost deservent al unui cult recunoscut.

II. DREPTUL INTERN ȘI PRACTICA INTERNĂ PERTINENTĂ

A. Constituția din 29 iulie 1994.

89. Articolul 31 al Constituției Republicii Moldova cu privire la libertatea conștiinței dispune :

"(1) Libertatea conștiinței este garantată. Ea trebuie să se manifeste în spirit de toleranță și de respect reciproc.

(2) Cultele religioase sînt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(3) În relațiile dintre cultele religioase sînt interzise orice manifestări de învrăjbire.

(4) Cultele religioase sînt autonome, separate de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în aziluri și în orfelinate."

B. Legea nr. 979-XII din 24 martie 1992 cu privire la culte

90. Dispozițiile pertinente al Legii nr. 979-XII din 24 martie 1992 cu privire la culte, publicată în Monitorul Oficial nr.3/70 din 1992, prevăd următoarele:

Articolul 1. Libertatea conștiinței

"Statul garantează libertatea conștiinței și libertatea religiei pe teritoriul Republicii Moldova. Orice persoană are dreptul de a manifesta credința în mod liber, individual sau colectiv, în public sau în particular, cu condiția că această exercitare să nu contravină Constituției, prezentei legi sau legislației în vigoare".

Articolul 4. Intoleranța confesională

"Intoleranța confesională, manifestată prin acte care stînjenesc liberul exercițiu al unui cult recunoscut de stat, constituie o infracțiune și se pedepsește conform legislației."

Articolul 9. Libertatea organizării și funcționării cultelor

"Culte sînt libere să se organizeze și pot funcționa liber dacă practicile și ritualurile lor nu contravin Constituției, prezentei Legi, legislației în vigoare.

În cazuri contrare cultele nu se vor putea bucura de recunoașterea statului."

Articolul 14. Recunoașterea cultelor

"Pentru a putea să se organizeze și să funcționeze, cultele trebuie să fie recunoscute prin decizie guvernamentală.

În cazul nerespectării condițiilor articolului 9 alineatul întâi din prezenta Lege, recunoașterea va putea fi retrasă în același mod."

Articolul 15. Aprobarea statutului

"În vederea recunoașterii, fiecare cult prezintă Guvernului spre examinare și aprobare statutul (regulamentul) său de organizare și funcționare, cuprinzând informații asupra sistemului de organizare și administrare, însoțit de principiile fundamentale de credință".

Articolul 21. Asociații și fundații

"Asociațiile și fundațiile care urmăresc în total sau în parte scopuri religioase, în ce privește caracterul lor religios, se bucură de drepturile și sînt supuse obligațiilor ce decurg din legislația privind cultele".

Articolul 22. Deservenții, invitare-delegare

"Șefii cultelor de rang republican și ierarhic, aleși conform statutului (regulamentului) cultului respectiv, precum și întregul personal din serviciul cultelor trebuie să fie cetățeni ai Republicii Moldova.

Angajarea cetățenilor străini pentru activități religioase, precum și delegarea în străinătate în același scop a cetățenilor Republicii Moldova se va face în fiecare caz aparte cu acordul autorităților de stat".

Articolul 24. Personalitate juridică

"Culte recunoscute de stat sînt persoane juridice (...)."

Articolul 35. Tipăriturile și obiectele de cult

"Culte recunoscute de stat și înregistrate conform prezentei legi au dreptul exclusiv:

- a) să producă și să comercializeze obiectele de cult specifice cultului respectiv;
- b) să fondeze organe de presă pentru credincioși, să editeze și să comercializeze cărți de cult, teologice sau cu conținut bisericesc, necesare practicării cultului;
- c) să stabilească plăți pentru pelerinaj și activități turistice la lăcașele de cult;
- d) să organizeze, pe teritoriul țării și în străinătate, expoziții de obiecte de cult, inclusiv expoziții cu vânzare.

(...)

În prezentul articol, obiecte de cult se consideră: vasele liturgice, icoanele metalice și cele litografice, crucile, crucifixe, mobilierul bisericesc, cruciulițele și medalioanele cu imagini religioase specifice cultului respectiv, obiectele de colportaj religioase și altele asemenea. Obiectelor de cult se asimilează și calendarele religioase, ilustratele, pliantele, albumele de artă bisericească, filmele, etichetele cu imaginea lăcașurilor de cult sau a obiectelor de artă bisericească, cu excepția celor care fac parte din patrimoniul cultural național, produsele necesare activității de cult, cum ar fi: tămâia și luminările, inclusiv cele decorative pentru nunți și botezuri, stofele și broderiile specifice folosite la confecționarea veșmintelor de cult și altor obiecte necesare practicării cultului respectiv".

Articolul 44. Angajarea deservenților și salariaților cultelor

"Părțile componente ale cultelor, instituțiile și întreprinderile înființate de ele pot angaja lucrători în conformitate cu legislația muncii".

Articolul 45. Contractul

"Angajarea deservenților și salariaților cultelor se efectuează în baza unui contract scris (...)".

Articolul 46. Statutul juridic

"Deservenții și salariații cultelor, ai instituțiilor și întreprinderilor înființate de ele au statut juridic identic cu angajații organizațiilor, instituțiilor și întreprinderilor obștești asupra lor extinzându-se legislația muncii".

Articolul 48. Pensiile de stat

"Deservenților și salariaților cultelor, indiferent de pensiile stabilite de culte, li se stabilesc pensii de stat pe baze generale, în conformitate cu Legea cu privire la asigurarea cu pensii de stat în Republica Moldova".

C. Codul de procedură civilă

91. Articolul 28/2, care a fost modificat prin legea nr. 942-XIII din 18 iulie 1996 stabilește Curții de Apel următoarele competențe:

"Curtea de Apel judecă în primă instanță plîngerile împotriva actelor organelor administrației publice centrale și ale persoanelor cu funcții de răspundere ale acestora, săvîrșite cu încălcarea legii sau cu depășirea împuternicirilor și care lezează drepturile cetățenilor".

92. Articolul 37 cu privire la participarea a mai multor reclamanți sau pârâți în proces, prevede următoarele :

"Acțiunea poate fi intentată da mai mulți reclamanți împreună sau împotriva mai multor pîrîți. Fiecare dintre reclamanți sau pîrîți apare în proces independent față de cealaltă parte.

Coparticipanții pot încredința ducerea procesului unuia din ei (...)".

93. Articolul 235 cu privire la dreptul de a recurge contra actelor ilegale ale administrației, prevede următoarele:

"Orice persoană fizică sau juridică, dacă consideră că drepturile ei sînt lezate printr-un act administrativ sau prin refuzul neîntemeiat al unui organ administrativ sau al unei persoane cu funcții de răspundere de a-i examina cererea cu privire la un drept recunoscut de lege, este în drept să se adreseze în instanța de judecată competentă pentru anularea actului sau recunoașterea dreptului care a fost lezat".

ÎN DREPT

I. CU PRIVIRE LA INVOCAREA VIOLĂRII ARTICOLULUI 9 AL CONVENȚIEI

94. Invocând articolul 9, petiționarii pretind că, refuzul autorităților Moldovei de a recunoaște Mitropolia Basarabiei constituie o atingere adusă libertății lor la conștiință, întru cât, doar cultele recunoscute de Guvern pot fi practicate pe teritoriul Moldovei. Ei relevă în particular, că libertatea de a-și manifesta colectiv religia lor este împiedicată de interdicția de a se reuni într-un scop religios, precum și prin absența unei protecții juridice a patrimoniului Bisericii petiționare. Petiționarii, invocă articolul 9 în conformitate cu care:

" 1. Orice persoană are dreptul la libertatea de gândire, de conștiință sau de religie; acest drept include libertatea de a-și schimba religia sau convingerea, precum și libertatea de a-și manifesta religia sau convingerea în mod individual sau în colectiv, în public sau în particular, prin cult, învățământ, practici și îndeplinirea ritualurilor.

2. Libertatea de a-și manifesta religia sau convingerile nu poate forma obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru siguranța publică, protecția ordinii, a sănătății sau a moralei publice ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora " .

A. Teze susținute în fața Curții

1. Petiționarii

95. Invocând cauza Manoussakis (decizia Manoussakis contra Greciei din 26 septembrie 1996, Culegere de hotărâri și decizii 1996-IV, p.1361, § 37), petiționarii susțin că refuzul de recunoaștere a Bisericii petiționare constituie o atingere a libertății lor la religie, deoarece absența autorizației face imposibil exercițiul cultului lor. După părerea lor, un stat poate să ceară o procedură prealabilă de înregistrare a cultelor fără însă, să încalce articolul 9 al Convenției, cu condiția că înregistrarea nu va deveni un obstacol pentru libertatea religiei credincioșilor. Or, în cazul dat, refuzul de recunoaștere, nu a avut nici un fundament acceptabil într-o societate democratică. În particular, petiționarii relevă că, nici o activitate ilegală sau contrară ordinii publice nu poate fi reproșată Bisericii petiționare sau membrilor săi.

96. Petiționarii susțin că, într-o societate democratică, orice grup de credincioși care se consideră diferiți de alții trebuie să-și poată crea o nouă Biserică și că nu statului îi aparține dreptul de a determina dacă există o distincție reală între aceste grupe diferite, sau care dintre credințe trebuie să fie considerate distincte de altele.

De asemenea, statul nu poate favoriza, prin intermediul recunoașterii, o biserică în defavoarea alteia, nici chiar să cenzureze titulatura unei biserici din simplul motiv că aceasta s-ar referi la o perioadă trecută din istorie.

În consecință, în cazul dat, statul moldav nu ar fi în măsură să decidă dacă Biserica petiționară este o entitate individuală, distinctă sau o formațiune în cadrul unei alte Biserici.

2. Guvernul

97. Guvernul admite că dreptul la libertatea religiei cuprinde în sine libertatea de a-și manifesta religia prin culte și îndeplinirea ritualurilor, dar consideră că, în speță, refuzul de a recunoaște Biserica petiționară nu este echivalent interzicerii activităților acesteia sau a membrilor săi. Aceștea din urmă își mențin libertatea lor la religie, atât prin convingerea personală cât și în manifestarea prin cult și îndeplinirea ritualurilor.

98. De altfel, Guvernul susține că Biserica petiționară cu denumirea de Biserica creștină ortodoxă, nu practică un nou cult, deoarece cultul creștin ortodox a fost recunoscut în Moldova la 7 februarie 1993, odată cu recunoașterea Mitropoliei Moldovei. Din punct de vedere religios, biserica petiționară nu se deosebește cu nimic de Mitropolia Moldovei.

Crearea Bisericii petiționare ar fi în realitate o încercare prin care s-ar urmări crearea unui nou organ administrativ în cadrul Mitropoliei Moldovei. Or, statul nu se poate amesteca în conflictul apărut în sânul Mitropoliei Moldovei, fără a-și încălca obligațiunea sa de neutru în materie religioasă.

În ședința din 2 octombrie 2001, Guvernul a susținut că, conflictul în aparență administrativ, ascunde un conflict de ordin politic între România și Rusia și că intervenția sa în acest conflict, sub forma recunoașterii acestui grup schismatic, cum ar fi Biserica petiționară, riscă de a avea consecințe dificile pentru independența și integritatea teritorială a tânărului stat Republica Moldova.

B. Cel de-al treilea intervenient

99. Cel de-al treilea intervenient face cunoscut că cererea are la origini un conflict de ordin administrativ, din sânul Mitropoliei Moldovei. Partea subliniază că, Biserica petiționară a fost creată de preoți ai Mitropoliei Moldovei, care din motive dictate de ambițiile personale au decis de a se separa de această Biserică. Activitatea schismatică a reclamantului Petru Păduraru a fost contrară canoanelor Bisericii ortodoxe ruse, fapt pentru care Patriarhul de la Moscova i-a interzis să officieze. Totodată, încălcând dreptul canonic și fără a se consulta cu Patriarhia de la Moscova și nici cu autoritățile civile moldave, Patriarhia de la București a decis recunoașterea Bisericii schismatice. Conflictul generat astfel, trebuia deci, să fie rezolvat doar prin negocieri între Patriarhiile română și rusă.

100. Terța parte subliniază că, Biserica petiționară este fondată pe criterii etnice și că în consecință, recunoașterea sa de către Guvern nu numai că ar constitui o imixtiune a statului în problemele ce țin de religie, dar ar avea și urmări negative, asupra situației politice și sociale în Moldova și ar încuraja tendințele naționaliste care există în țară. Mai

mult ca atât, o astfel de recunoaștere ar aduce prejudiciu relațiilor de prietenie dintre Moldova și Ucraina.

C. Aprecierea Curții

101. Curtea reamintește de la bun început că o Biserică ori un organ ecleziastic al unei Biserici poate, ca atare, să exercite în numele enoriașilor săi drepturile garantate de articolul 9 al Convenției (Cha'are Shaalom Ve Tsedek c. Franței, nr. 27417/95, § 72, CEDH 2000). În speță, Mitropolia Basarabiei poate fi deci considerată ca petiționară în sensul articolului 34 al Convenției.

1. Despre existența unei imixțiuni

102. Curtea trebuie deci, să stabilească existența unei imixțiuni în dreptul petiționarilor la libertatea religiei, survenind în urma refuzului de a recunoaște Biserica petiționară.

103. Guvernul susține că nerecunoașterea Bisericii petiționare nu împiedică reclamanții sa-și nutrească convingerile și nici să le manifeste în cadrul unui cult creștin ortodox recunoscut de către stat, adică în sânul Mitropoliei Moldovei

104. Petiționarii afirmă că, conform legislației Moldovei, doar cultele recunoscute de Guvern pot fi practicate și că, prin urmare, refuzul de recunoaștere echivalează, pentru Biserica petiționară, cu interzicerea de a funcționa, atât în plan bisericesc cât și asociativ. Cu referință la petiționari, ei cu atât mai mult nu pot să-și exprime convingerile prin cultul lor, deoarece numai un cult recunoscut de către stat poate beneficia de o protecție legală.

105. Curtea relevă că, conform Legii Moldovei din 24 martie 1992 despre culte, pot fi practicate numai cultele recunoscute prin decizie guvernamentală.

În speță, Curtea notează, că nefiind recunoscută, Biserica petiționară nu poate desfășura activitatea sa. În special, preoții nu pot oficia, membrii săi nu se pot reuni pentru a-și practica religia și fiind lipsită de personalitate juridică, Biserica nu poate beneficia de protecția juridică a patrimoniului său.

Mai întâi, Curtea consideră refuzul Guvernului moldav de recunoaștere a Bisericii petiționare, refuz confirmat prin decizia Curții Supreme de Justiție de la 9 decembrie 1997, constituie drept imixțiune în dreptul acestei Biserici și a altor petiționari la libertatea religiei garantată de articolul 9 § 1 al Convenției.

106. Pentru a determina dacă această imixțiune constituie o violare a Convenției, Curtea trebuie să precizeze dacă ingerința răspunde exigențelor articolului 9 § 2, adică dacă imixțiunea era "prevăzută de lege", dacă "urmărea un scop legitim" în privința acestei dispoziții și dacă era "necesară într-o societate democratică".

2. A fost imixțiunea prevăzută de lege?

107. Petiționarii admit faptul că imixțiunea era prevăzută de Legea nr. 979-XII din 24 martie 1992 cu privire la culte. Totuși ei afirmă că, procedura prevăzută de lege a fost deviată de la scopurile sale căci, cauza adevărată a refuzului de înregistrare era de

ordin politic; într-adevăr, Guvernul nici n-a susținut, nici n-a demonstrat că Biserica petiționară era contrară legilor Republicii.

108. Guvernul nu s-a pronunțat în această privință.

109. Curtea reamintește jurisprudența constantă, conform căreia expresia "prevăzută de lege" din articolele 8-11 ale Convenției nu numai că cere ca măsura incriminată să aibă o bază în dreptul intern, dar vizează de asemenea și calitatea legii în cauză, care trebuie să fie suficient accesibilă și previzibilă, adică să fie enunțată cu destulă precizie permițând persoanei - obținând la necesitate sfaturi clare - să-și determine conduita sa (hotărârile Sunday Times împotriva Regatului Unit din 26 aprilie 1979, seria A nr. 30, § 49, Larissis și alții împotriva Greciei din 24 februarie 1998, Culegerea 1998 - I, p. 378, § 40, Hashman și Harrup împotriva Regatului Unit (MC), nr.25594/ 94, § 31, CEDH 1999-, Rotaru împotriva României (MC), nr.28341/95, § 52, CEDH 2000-V).

Pentru a răspunde acestor exigențe, dreptul intern trebuie să ofere o anumită protecție împotriva prejudiciilor arbitrare a puterii statale, drepturilor garantate de către Convenție. Atunci când este vorba de problemele ce ating drepturile fundamentale, dacă puterea de apreciere a executivului nu este limitată, legea va merge împotriva superiorității dreptului, acesta fiind unul din principiile fundamentale ale unei societăți democratice consacrate de Convenție. În consecință, legea trebuie să definească cu suficientă precizie întinderea și modalitățile de exercitare ale unui asemenea drept. (Hassan și Tchaouch împotriva Bulgariei (MC), nr. 30985/96, § 84, CEDH 2000-XI).

Nivelul de precizie a legislației interne, care nu poate în nici un caz să acopere toate ipotezele, depinde într-o mare măsură de conținutul instrumentului în cauză, de domeniul menit să-l cuprindă, de numărul și de statutul celor cărora li se adresează (hotărârile Hashman și Harrup citate anterior, § 31, și Groppera Radio AG și alții împotriva Elveției din 23 martie 1990, seria A nr.173, p. 26, § 68).

110. În speță, Curtea notează că, articolul 14 al legii din 24 martie 1992 cere recunoașterea cultelor prin decizia Guvernului și că, în conformitate cu articolul 9 al legii date, pot beneficia de recunoaștere numai cultele ale căror practici și ritualuri sunt conform Constituției și legilor moldave.

Fără a se pronunța categoric asupra faptului dacă dispozițiile sus menționate răspund exigențelor de previzibilitate și de precizie, Curtea va porni de la principiul dacă imixtiunea în cauză era prevăzută de lege, înainte de a determina dacă ea a urmărit "un scop legitim" și dacă era "necesară într-o societate democratică".

3. Scopul legitim

111. În ședința din 2 octombrie 2001, Guvernul a susținut că, refuzul de a aproba cererea de recunoaștere a petiționarilor viza protecția ordinii și a securității publice. Statul moldovenesc, al cărui teritoriu a oscilat în cursul istoriei între România și Rusia, are o populație variată din punct de vedere etnic și lingvistic. În astfel de circumstanțe, tânărul stat Republica Moldova, independent din 1991, dispune de puține elemente pentru a-și asigura stabilitatea sa. Or, unul din aceste elemente este religia. De altfel, majoritatea populației este de religie creștină ortodoxă. Prin urmare, recunoașterea Mitropoliei Moldovei, sub jurisdicția Patriarhiei Moscovei, a permis populației să se regăsească în sânul acestei Biserici. Recunoașterea Bisericii petiționare ar fi distrus

legătura deja formată și populația locală s-ar fi găsit dispersată între mai multe Biserici, din altă parte, în spatele Bisericii petiționare, subordonate Patriarhiei de la București, se aflau forțe politice având legătură cu interesele române favorabile reunirii Basarabiei cu România. Deci, recunoașterea Bisericii petiționare ar reînvia vechile rivalități ruso-române în sânul populației, punând astfel în pericol pacea socială și integritatea teritorială a Republicii Moldova.

112. Petiționarii contestă faptul că această măsură litigioasă ar viza protecția ordinii și a securității publice. Ei susțin că Guvernul nu a demonstrat precum că Biserica petiționară ar fi constituit o amenințare a ordinii și securității publice.

113. Curtea consideră că statele sunt în drept de a controla dacă o mișcare sau o asociație urmărește, sub pretextul scopurilor religioase, activități care ar dăuna populației sau securității publice (hotărârea Manoussakis citată mai sus, p.1362, § 40; Stankov și Uniunea macedonienilor Unis Ilinden contra Bulgariei, nr.29221/95 și 29225/95, § 84, CEDH 2001-IX).

Examinând circumstanțele cauzei, Curtea consideră că în speță, imixtiunea incriminată urmărea un scop legitim în sensul articolului 9 § 2, și anume protecția ordinii și a securității publice.

4. Necesară într-o societate democratică

a) Principii generale

114. Curtea reamintește jurisprudența constantă conform căreia, în sensul articolului 9, libertatea gândirii, conștiinței și religiei reprezintă unul din fundamentele unei "societăți democratice" în sensul prevăzut de Convenție. Ea figurează, în dimensiunile sale religioase, printre elementele cele mai esențiale ale identității credincioșilor și a concepțiilor lor despre viață, dar ea este în egală măsură un bun prețios pentru atei, agnostici, sceptici sau indiferenți. Este vorba de pluralism - cucerire scumpă în decursul secolelor - substanțial într-o astfel de societate.

Dacă libertatea religiei relevă mai întâi o credință interioară, ea mai implică pe de asupra și manifestarea religiei sale, individual și privat sau colectiv, în public și în cercul aceluia ce împărtășesc aceeași credință. Mărturisirea, prin grai și fapte, este legată de existența convingerilor religioase. Această libertate implică mai ales cea de a adera sau nu la o religie, precum și libertatea de a o practica sau nu (hotărârea Kokkinakis contra Greciei din 25 mai 1993, seria A nr. 260, p. 117, § 31; Buscarini și alții contra San-Marino (MC), nr.24645/94, § 34, CEDH 1999-I). Articolul 9 enumeră formele diverse pe care le poate căpăta manifestarea unei religii sau a unei convingeri, și anume: cultul, învățământul, practicile și înfăptuirea ritualurilor. Totuși, articolul 9 nu protejează orice act motivat sau inspirat de o religie ori credință (hotărârea Kalac împotriva Turciei din 1 iulie 1997, Culegere de decizii și hotărâri 1997-IV, p.1209, § 27).

115. Curtea a indicat în egală măsură că, într-o societate democratică, în care coexistă mai multe religii în sânul unei populații, poate să apară necesitatea de a asorta această libertate cu limitările menite pentru a concilia interesele diverselor grupuri și pentru a asigura respectul convingerilor fiecăruia (hotărârea Kokkinakis citată mai sus, p.18, § 33).

116. Totodată, statul trebuie să fie neutru și imparțial în exercițiul dreptului său de reglementare în domeniu și în relațiile sale cu diversele religii, culte și credințe (hotărârea Hassan și Tchaouch citată mai sus, § 78). Este vorba despre menținerea pluralismului și a bunei funcționări a democrației, una din principalele caracteristici ale cărora rezidă în posibilitatea oferită de a rezolva prin dialog și fără recurgere la violență a problemelor pe care le întâmpină o țară, chiar și atunci când aceste probleme deranjează (hotărârea Partidul comunist unificat al Turciei și alții contra Turciei, din 30 ianuarie 1998, Culegere 1998-I, p. 27, § 57). În consecință, rolul autorităților în acest caz nu este de a curma sursa tensiunilor prin eliminarea pluralismului, dar de a asigura ca grupuri opuse unul altuia să se tolereze (hotărârea Serif contra Greciei sus menționată, § 53).

117. Curtea mai reamintește că, în principiu, dreptul la libertatea religiei în sensul Convenției exclude aprecierea din partea statului referitor la legitimitatea credințelor religioase sau a modalităților de exprimare a acestora. Măsurile statului care ar favoriza un conducător sau organele unei comunități religioase despărțite sau care ar viza constrângerea unei comunități sau a unei părți a acesteia în scopul de a o face să se plaseze împotriva voinței sale sub o conducere unică, ar constitui în egală măsură, o atingere la libertatea religiei. Într-o societate democratică, statul nu trebuie să întreprindă măsuri pentru a garanta ca comunitățile religioase să fie plasate sau să rămână sub o conducere unică (hotărârea Serif împotriva Greciei sus menționată, § 52). Astfel, atunci când exercițiul dreptului la libertatea religiei sau a unuia dintre aspectele sale este supus, conform legii interne, unui sistem de autorizare prealabilă, intervenția unei autorități bisericești recunoscute în procedura de acordare a autorizației, nu va fi conformă cu imperativele paragrafului 2 al articolului 9 (vezi, *mutatis mutandis*, Pentidis și alții contra Greciei, nr. 23238/94, raportul Comisiei din 27 februarie 1996, § 46).

118. De altfel, comunitățile religioase existente tradițional sub forma unor structuri organizate, articolul 9 trebuie să fie interpretat în lumina articolului 11 al Convenției, care protejează viața asociativă contra oricărei imixțiuni nejustificate a statului. Prin prisma acestui punct de vedere, dreptul credincioșilor la libertatea religiei, care cuprinde dreptul de a manifesta religia colectiv, presupune ca credincioșii să poată să se asocieze liber, fără imixtiunea arbitrară a statului. Realmente, autonomia comunităților religioase este indispensabilă pluralismului într-o societate democratică și își are locul chiar în centrul protecției oferite de articolul 9 (decizia Hassan și Tchaouch sus citată, § 62).

În plus, unul din mijloacele de a exercita dreptul de manifestare a religiei pentru o comunitate religioasă, în totalitatea colectivului său, îl reprezintă posibilitatea de a asigura protecția jurisdicțională a comunității, a membrilor și a bunurilor sale, în așa fel, încât articolul 9 să fie asigurat nu numai în lumina articolului 11, dar în egală măsură și a articolului 6 (vezi, *mutatis mutandis*, hotărârea Sidiropoulos și alții împotriva Greciei din 10 iulie 1998, Culegere 1998-IV, p. 1614, § 40 și decizia Biserica Catolică din Canée împotriva Greciei din 16 decembrie 1997, Culegere 1997-VIII, p. 2857, §§ 33 și p. 2659, §§ 40-41 și Raportul Com., p. 2867, §§ 48-49).

119. Conform jurisprudenței sale constante, Curtea recunoaște statelor părți la Convenție o anumită marjă de apreciere în vederea necesității existenței și întinderii unei imixțiuni, dar aceasta este efectuată doar împreună cu controlul european, care are ca obiect atât legea cât și deciziile care o aplică. Sarcina Curții constă în faptul de a

determina dacă măsurile luate la nivel național sunt în principiu justificate și sunt proporționale.

Pentru a delimita amploarea marjei de apreciere în cazul dat, Curtea va ține cont de următoarea miză - necesitatea menținerii unui adevărat pluralism religios, inerent noțiunii de societate democratică (hotărârea Kokkinakis împotriva Greciei, sus citată, p.17, § 31). De altfel, este necesar de a acorda o mare însemnătate acestei necesități, dacă este vorba de a determina conform cerințelor paragrafului 2 al articolului 9, dacă această imixtiune corespunde unei "nevoi sociale imperioase" și dacă ea este "proporțională scopului legitim vizat" (vezi, *mutatis mutandis*, printre multe altele, hotărârea Wingrove împotriva Regatului Unit din 25 noiembrie 1996, Culegere 1996-V, p.1956, § 53). În exercițiul dreptului său de control, Curtea trebuie să aprecieze imixtiunea litigioasă în baza ansamblului de elemente din dosar (hotărârea Kokkinakis împotriva Greciei din 25 mai 1993, seria A nr. 260, p. 21, § 47).

b) Aplicarea acestor principii

120. Guvernul susține că imixtiunea incriminată era necesară într-o societate democratică. În primul rând, recunoașterea Bisericii petiționare ar fi însemnat pierderea de către stat a poziției sale de neutralitate referitor la religii, și în particular la conflictele religioase, fapt care contravine Constituției Republicii Moldova și a ordinii publice moldave. Anume în scopul de a respecta obligația sa de neutralitate, Guvernul a cerut Bisericii petiționare să pună capăt neînțelegerilor cu Mitropolia Moldovei.

În al doilea rând, refuzul de recunoaștere, potrivit lui, era necesar pentru securitatea națională și integritatea teritorială a Moldovei, ținând cont de faptul că Biserica petiționară se consacră unor activități politice, militând pentru reunirea Moldovei cu România, cu sprijinul acesteia din urmă. În sprijinul acestor afirmații, Guvernul aduce articole apărute în presa românească, favorabile recunoașterii Bisericii petiționare de autoritățile moldave și reunirii Moldovei cu România.

Astfel de activități ar pune în pericol nu numai integritatea Republicii Moldova, dar și relațiile pașnice cu Ucraina, o parte a teritoriului actual al căreia se găsea înainte de 1944, sub jurisdicția canonică a Mitropoliei Basarabiei.

Guvernul aduce la cunoștință că, Biserica petiționară este susținută de partidele moldovenești cu înclinare deschis pro-română, care neagă specificitatea moldavă, uneori chiar și în dezbaterile din Parlamentul Republicii, ceea ce aduce la destabilizarea statului moldav. În acest sens, Guvernul menționează Alianța Creștină pentru reunificarea României, fondată la 1 ianuarie 1993, din care fac parte mai multe asociații și un partid politic reprezentat în Parlament, Frontul popular creștin democrat, care ar fi salutat reactivarea Mitropoliei Basarabiei.

În al treilea rând, nerecunoașterea Bisericii petiționare, conform Guvernului, era o măsură necesară pentru menținerea păcii sociale și a înțelegerii dintre credincioși. Într-adevăr, atitudinea agresivă a Bisericii petiționare, care avea ca scop atragerea altor ortodocși și a distrugere altele Biserici, a adus la un anumit număr de incidente, care fără intervenția poliției ar fi adus la victime.

În fine, Guvernul subliniază că, cu toate că autoritățile moldave nu au recunoscut Biserica petiționară, ele acționează în spirit de toleranță, permițându-i acesteia și membrilor săi să-și continue activitatea fără piedici.

121. Petiționarii consideră că refuzul de a recunoaște Mitropolia Basarabiei nu era necesară într-o societate democratică. Ei atestă că toate argumentele aduse de Guvern sunt lipsite de temei și nu sunt dovedite, și nu corespund noțiunii de "necesitate socială imperioasă". Nici un element din dosar nu dovedește că petiționarii ar fi vrut ori ar fi dus, sau au vrut să ducă, activități susceptibile de a aduce atingere integrității teritoriale, securității naționale sau ordinii publice moldave.

Petiționarii invocă faptul că, refuzând de a recunoaștere Biserica petiționară, Guvernul și-a încălcat îndatorirea sa de neutralitate din motive fanteziste, odată ce a recunoscut alte biserici ortodoxe.

Nerecunoașterea a pus membrii Bisericii petiționare în imposibilitatea de a practica cultul lor, căci, conform legii cu privire la culte, activitățile proprii unui cult și libertatea de asociere într-un scop religios pot să fie exercitate numai de un cult recunoscut de stat. În egală măsură, statul nu oferă protecție decât cultelor recunoscute și numai acestea au dreptul de a-și apăra drepturile lor în justiție. Prin urmare, clerul și membrii Bisericii petiționare nu au putut să se apere împotriva agresiunilor fizice și persecuțiilor ale căror victime au fost, și Biserica Petiționară nu și-a putut proteja bunurile sale.

Petiționarii contestă faptul că statul este tolerant față de Biserica petiționară. Din contra, ei se plâng precum că, reprezentanții statului nu numai au permis actele de intimidare din partea altor credincioși, ale căror victime au fost membrii Bisericii reclamante, dar în anumite cazuri reprezentanții statului singuri au participat la astfel de acte.

122. Curtea va examina succesiv temeiurile aduse de Guvernul reclamat în vederea justificării imixtiunii, apoi proporționalitatea acestei imixtiuni scopurilor urmărite.

i) Temeiurile invocate pentru a justifica imixtiunea

a) Apărarea legalității și a principiilor constituționale ale Republicii Moldova

123. Curtea relevă că Constituția Republicii Moldova, în articolul 31, garantează libertatea religiei și enunță principiul autonomiei cultelor față de stat, și că Legea din 24 martie 1992 cu privire la culte determină procedura de recunoaștere a cultelor.

Guvernul susține că anume în vederea respectării acestor principii și a îndatoririi de neutralitate în privința cultelor, Biserica petiționară nu a putut fi recunoscută. Însă, Guvernul a propus ca în prealabil să fie rezolvate conflictele cu Biserica deja recunoscută și de la care Biserica reclamantă dorea să se separe, și anume Mitropolia Moldovei.

Mai întâi, Curtea notează că Biserica petiționară a depus prima cerere de recunoaștere la 8 octombrie 1992, cerere rămasă fără răspuns. Mitropolia Moldovei a fost recunoscută, însă, la o dată ulterioară, adică la 7 februarie 1993. În aceste condiții, Curtea nu prea înțelege cel puțin argumentul Guvernului pentru perioada care precedă recunoașterea Mitropoliei Moldovei, conform căruia Biserica petiționară ar fi un grup schismatic în raport cu Mitropolia Moldovei, care este recunoscută.

Cum n-ar fi lucrurile, Curtea reamintește că îndatorirea de neutralitate și de imparțialitate a statului, așa cum este definit de jurisprudență, este incompatibilă cu o oarecare apreciere din partea statului referitor la legitimitatea credințelor religioase și că această îndatorire impune statului să asigure ca grupurile opuse unul altuia să se tolereze, chiar și dacă provin din același grup. În speță, Curtea consideră că, luând în vedere că Biserica petiționară nu reprezenta un nou cult și, făcând să depindă recunoașterea sa de voința unei autorități ecleziastice cunoscute, adică a Mitropoliei Moldovei, Guvernul și-a încălcat îndatorirea de neutralitate și imparțialitate. De aici, este cazul de a respinge argumentul acestuia că, refuzul de recunoaștere era necesar la apărarea legalității și a Constituției Moldovei.

b) Atentarea la integritatea teritorială.

124. Curtea notează în primul rând că, în statutul său și în particular, în preambulul statutului, Biserica reclamantă este definită ca o Biserică autonomă locală, funcționând pe teritoriul moldovenesc în respectul legilor acestui stat, denumirea sa având un caracter istoric, fără a avea vreo legătură cu realitățile politice actuale sau trecute. Având o activitate în principial religioasă, Biserica petiționară este gata de a colabora cu statul în egală măsură în domeniul culturii, învățământului sau asistenței sociale. Ea declară că nu duce nici o activitate politică.

Aceste principii sunt pentru Curte clare și conform legii.

125. În ședința din 2 octombrie 2001, Guvernul totuși a susținut că în realitate, Biserica petiționară ducea activități politice contrare ordinii publice moldave și că, dacă ea va fi recunoscută, astfel de activități ar pune în pericol integritatea teritorială a Moldovei.

Curtea reamintește că, dacă nu se poate exclude faptul că programul unei organizații ascunde obiective și intenții diferite de cele pe care le afișează public, Curtea, pentru a se asigura, trebuie să compare conținutul așa-zisului program cu actele și părerile titularului lor (decizia Sidiropoulos și alții sus citată, p. 1618, § 46). În speță, Curtea notează că, nici un element al dosarului nu-i permite să facă concluzia că Biserica petiționară ar duce alte activități decât cele declarate în statutul său.

Referitor la articolele de presă menționate mai sus, cu toate că conținutul lor așa cum descrie Guvernul atestă idei favorabile unei eventuale reuniri a Moldovei la România, ele nu pot fi imputate Bisericii petiționare. Mai mult ca atât, Guvernul n-a pretins că Biserica petiționară ar fi inspirat aceste articole.

De altfel, în absența vreunui element probator, Curtea nu ar putea să concluzioneze că Biserica petiționară este în legătură cu activitățile politice ale organizațiilor moldovenești sus menționate (paragraful 120), care ar milita pentru reunirea Moldovei la România. Ea notează de altfel că, Guvernul n-a susținut ilegalitatea acestor asociații sau partide politice.

Cât despre eventualitatea că Biserica petiționară, odată recunoscută, va constitui un risc pentru securitatea națională și integritatea teritorială, Curtea crede că, aici este vorba de o simplă ipoteză, care în lipsa altor elemente concrete, nu ar justifica un refuz de a o recunoaște.

c) Apărarea păcii sociale și a înțelegerii între credincioși

126. Curtea relevă că Guvernul nu contestă decât incidentele care au avut loc în timpul reuniunilor adeptilor și a membrilor clerului Bisericii reclamante (paragrafele 47-87). În particular, conflictele s-au produs atunci când preoții aparținând Bisericii petiționare au dorit să officieze slujbele, în locurile de cult la care pretindeau în mod exclusiv adeptii și clerul Mitropoliei Moldovei. În alte localități unele persoane se opuneau prezenței Bisericii petiționare, considerând-o drept ilegală.

În schimb, Curtea notează că există unele divergențe între petiționari și Guvern referitor la desfășurarea acestor incidente.

127. Fără a lua o anumită poziție față de modul exact în care s-au petrecut aceste acțiuni, Curtea relevă că, nerecunoașterea Bisericii petiționare a jucat un rol în incidentele produse.

ii) Proportionalitatea scopurilor urmărite

128. Guvernul susține că, cu toate că Biserica petiționară n-a fost recunoscută, autoritățile sunt tolerante și îi permit continuarea activității fără a o împiedica. Membrii acestei Biserici pot să se reunească, să facă rugăciuni împreună și să-și administreze bunurile. Sunt aduse ca probă activitățile numeroase ale Bisericii reclamante.

129. Curtea relevă că, conform Legii nr. 979-XII din 24 martie 1992, doar cultele recunoscute prin decizia Guvernului pot fi practicate pe teritoriul Moldovei. În particular, numai un cult recunoscut are calitatea de personalitate juridică (articolul 24), poate produce și comercializa obiecte specifice de cult (articolul 35) și poate angaja lucrători (articolul 44). Mai mult, asociațiile care urmăresc în total sau în parte scopuri religioase sunt supuse obligațiilor ce decurg din legislația privind cultele.

În aceste circumstanțe, Curtea notează că în lipsa recunoașterii, Biserica petiționară nu poate nici să se organizeze, nici să funcționeze. Lipsită de personalitatea sa juridică, ea nu poate acționa în justiție pentru a-și proteja patrimoniul său, necesar în exercițiul unui cult, în timp ce membrii săi nu pot să se reunească pentru a urma activitățile religioase fără ca să violeze legislația cu privire la culte.

Cât despre toleranța de care dă dovadă Guvernul față de Biserica petiționară, Curtea nu ar putea considera o asemenea toleranță drept un substitut al recunoașterii, numai aceasta din urmă fiind susceptibilă de a conferi drepturi interesatilor.

De altfel, ea relevă că uneori petiționarii n-au putut să se apere împotriva actelor de intimidare, autoritățile pretextând că numai activitățile legale ar putea beneficia de protecția legii (paragrafele 56, 57 și 84 citate mai sus).

În final, Curtea notează, că autoritățile nu au invocat pentru alte culte recunoscute, aceleași criterii care au fost folosite pentru a refuza recunoașterea Bisericii petiționare și că nici o justificare nu a fost înaintată de Guvernul moldav cu referire la această diferență de tratament.

130. În concluzie, Curtea consideră că refuzul de a recunoaște Biserica petiționară are astfel de consecințe asupra libertății de religie a petiționarilor, care nu ar putea fi considerate proporționale scopului legitim și nici că ar putea să treacă drept necesare într-o societate democratică și faptul că articolul 9 a fost încălcat.

II. CU PRIVIRE LA VIOLAREA INVOCATĂ A ARTICOLULUI 14 COMBINAT CU ARTICOLUL 9 AL CONVENȚIEI

131. Biserica petiționară se pretinde victima unei discriminări, luând în considerare refuzul de recunoaștere nejustificat al Guvernului, în timp ce el a recunoscut de o parte alte Biserici ortodoxe, și de altă parte, mai multe asociații în cadrul aceluiși cult. Biserica reclamantă invocă articolul 14 al Convenției, care stipulează următoarele:

"Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nici o deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație".

132. Conform opiniei Guvernului, cultul creștin ortodox a fost recunoscut prin intermediul Mitropoliei Moldovei și nici un motiv nu justifică recunoașterea în egală măsură a Bisericii petiționare, care de asemenea se pretinde cult ortodox, Biserica petiționară nu reprezintă un nou cult, dar o formațiune schismatică a cărei credințe și ritualuri nu se deosebesc prin nimic de cele ale Mitropoliei Moldovei. Guvernul admite că Eparhia ortodoxă de la Chișinău, sub jurisdicția Bisericii ortodoxe ruse, a fost recunoscută cu toate că ea nu reprezintă un nou cult, dar el consideră că diferența de tratament este fondată pe criteriul etnic. Într-adevăr, adepții și clerul Eparhiei ortodoxe de la Chișinău sunt toți de origine rusă.

133. Petiționarii consideră că motivul invocat Bisericii petiționare în refuzul de a o recunoaște nu era nici rezonabil, nici obiectiv, deoarece în recunoașterea altor culte, Guvernul n-a formulat drept criterii originea etnică a credincioșilor sau noutatea cultului. Drept exemplu, petiționarii aduc faptul că Guvernul a recunoscut două Biserici adventiste și două asociații de evrei, care nu sunt organizate pe criterii etnice.

134. Curtea consideră că plângerile în legătură cu articolul 14 se analizează în repetarea celor prezentate pe terenul articolului 9. Astfel, nu este necesar de a le examina separat.

III. CU PRIVIRE LA VIOLAREA INVOCATĂ A ARTICOLULUI 13 AL CONVENȚIEI

135. Petiționarii consideră că a avut loc violarea articolului 13 al Convenției, prin faptul că dreptul intern nu oferă nici o cale de recurs pentru a redresa acuzațiile aduse în fața Curții.

136. Guvernul susține că în speță, referitor la acuzațiile cu caracter civil, exigențele articolului 13 sînt înlăturate de cele al articolului 6 a Convenției.

137. Curtea reamintește că articolul 13 prevede cerința unui recurs intern care să abilitaze instanța națională competentă să cunoască conținutul acuzațiilor bazate pe Convenție și să ofere ameliorarea cuvenită, chiar dacă statele contractante se bucură de o anumită limită de apreciere referitor la felul de a se conforma obligațiilor ce decurg din dispoziția dată (hotărârea Chahal împotriva Regatului Unit din 15 noiembrie 1996, Culegere 1996-V, pp. 1869-1870, § 145). Recursul cerut de articolul 13 trebuie să fie

"efectiv", atât în practică cât și în drept. Totodată, un astfel de recurs este cerut doar pentru acuzațiile care pot trece ca "protejabile" în sensul Convenției.

138. Curtea denotă că acuzațiile aduse de petiționari conform cărora refuzul de recunoaștere a Bisericii petiționare a adus la violarea dreptului lor la libertatea religiei, garantat de articolul 9 al Convenției, avea fără nici o discuție caracterul protejabil (paragraful 130 sus citat). Petiționari au fost, așadar, în drept să beneficieze de un recurs intern efectiv în sensul prevăzut de articolul 13. În consecință, Curtea va examina dacă Biserica petiționară și petiționarii au beneficiat de un astfel de recurs.

139. Curtea constată că, în decizia sa din 9 decembrie 1997, Curtea Supremă de Justiție nu a considerat refuzul Guvernului de a răspunde la cererea de recunoaștere prezentată de Biserica petiționară drept ilegal și nici cu atât mai mult, contravenind articolului 9 al Convenției, deoarece petiționarii puteau să-și manifeste religia lor în sânul Mitropoliei Moldovei. Totuși, Curtea Supremă de Justiție n-a răspuns la învinuirile principale ridicate de petiționari, și anume dorința lor de a se reuni și de a-și manifesta religia colectiv, în cadrul unei Biserici distincte de Mitropolia Moldovei și de asemeni de a beneficia de dreptul la un tribunal pentru a-și apăra drepturile și proteja bunurile, dat fiind faptul că numai cultele recunoscute de către stat beneficiază de o protecție legală. Din acel moment, Mitropolia Basarabiei, nefiind recunoscută de stat, nu avea dreptul de a-și susține drepturile în fața Curții Supreme de Justiție.

Prin urmare, recursul în fața Curții Supreme de Justiție, în baza articolului 235 al Codului de procedură civilă, nu a fost efectiv.

140. De altfel, Curtea relevă că Legea din 24 martie 1992 cu privire la culte odată ce ea pune problema recunoașterii de Guvern și obligația de a respecta legile Republicii ca condiție pentru funcționarea unui cult, atunci ea nu conține dispoziții specifice de reglementare a procedurii de recunoaștere și care să prevadă recursurile disponibile în caz de litigiu.

Guvernul nu face obiectul altui recurs, pe care reclamantii l-ar fi putut exercita.

În consecință, Curtea consideră că petiționarii au fost în imposibilitatea de a obține în fața unei instanțe naționale satisfacerea plângerii lor referitor la dreptul de libertate la religie. Deci, articolul 13 al Convenției a fost încălcat.

IV. CU PRIVIRE LA VIOLAREA INVOCATĂ A ARTICOLELOR 6 ȘI 11 ALE CONVENȚIEI

141. Petiționarii se plâng de asemenea de faptul că, refuzul de a recunoaște Biserica petiționară, o împiedică pe aceasta din urmă de a obține personalitatea juridică, privând-o astfel de dreptul său la acces la un tribunal, garantat de articolul 6, în scopul rezolvării oricărei învinuiri referitor la drepturile sale, în particular la drepturile sale de proprietate. În plus, ei invocă că acest refuz, împreună cu încăpățânarea autorităților de a considera că reclamantii pot practica religia lor în cadrul Mitropoliei Moldovei, aduce atingere libertății lor de asociere, în pofida articolului 11 al Convenției.

142. Luând în considerare aceste articole în contextul articolului 9 (paragrafele 118 și 129 sus citate), Curtea consideră că nu este cazul de a le examina separat.

V. DESPRE APLICAREA ARTICOLULUI 41 AL CONVENȚIEI, AL PROTOCOLULUI NR. 11 AL CONVENȚIEI

143. Conform articolului 41 al Convenției:

" Dacă Curtea declară că a avut loc o violare a Convenției sau protocoalelor sale și dacă dreptul intern al Înaltelor Părți contractante nu permite decât o înlăturare incompletă a consecințelor acestei violări, Curtea acordă părții lezate, dacă este cazul, o satisfacție echitabilă. "

A. Despăgubiri

144. Petiționarii nu reclamă nici o sumă de bani cu titlul de prejudiciu material, dar în schimb, cer 160 000 (FRF) pentru repararea prejudiciului moral cauzat.

145. Guvernul nu se pronunță în privința aceasta.

146. Curtea consideră că, violările constatate au cauzat incontestabil petiționarilor un prejudiciu moral care este evaluat, cu echitate, la suma de 20 000 EURO.

B . Cheltuieli de judecată

147. Întrucât, petiționarii au primit de la Consiliul Europei 7937,10 FRF cu titlu de asistență judiciară pentru prezentarea reclamantului Vlad Cubreacov la audierile în fața Curții, de aceia petiționarii cer doar rambursarea cheltuielilor pentru avocat, care au fost expuse în timpul procedurii în fața Curții, și anume 8 693,89 FRF și 3 550 lire sterline GBR. Aceste sume corespund respectiv onorariilor pentru pregătirea cererii de către avocatul moldav și a avocaților consilieri britanici referitor la apărarea petiționarilor pe parcursul procedurii și la prezentarea lor la audierile în fața Curții.

148. Guvernul nu se pronunță la acest subiect.

149. Ținând cont de justificările aduse de petiționari și statuând cu echitate, Curtea eliberează petiționarilor suma de 7 025 EURO pentru cheltuieli de judecată, plus orice sumă care ar putea fi percepută ca taxă pe valoarea adăugată.

C. Dobânzile moratorii

150. Conform informațiilor de care dispune Curtea, rata dobânzii legale aplicabile în Franța la data adoptării prezentei decizii era de 4,26 % anual.

PENTRU ACESTE MOTIVE, CURTEA , ÎN UNANIMITATE,

1. *Se pronunță* asupra violării articolului 9 al Convenției;
2. *Se pronunță* asupra faptului că nu este necesar de a examina cauza prin prisma articolului 14 combinat cu articolul 9 al Convenției.
3. *Se pronunță* asupra violării articolului 13 al Convenției;
4. *Se pronunță* asupra faptului că nu este necesar de a statua asupra existenței unei violări a articolelor 6 și 11 ale Convenției;
5. *Se pronunță* asupra următoarelor :

a) Statul reclamat trebuie să verse în contul petiționarilor, în timp de trei luni din ziua când decizia va fi definitivă, conform articolului 44 par. 2 al Convenției, sumele următoare:

i. 20 000 (douăzeci mii) EURO, pentru prejudiciu moral, convertiți în lei moldovenești la rata aplicabilă la data plății;

ii. 7025 (șapte mii douăzeci și cinci) EURO, pentru cheltuieli de judecată, plus orice sumă cu titlu de taxă pe valoarea adăugată;

b) aceste sume vor fi majorate la rata simplă de 4,26 % anual începând cu expirarea termenului în cauză și până la data vărsării sumei;

6. *Respinge*, în unanimitate, cererea de satisfacție echitabilă pentru surplus.

Redactată în franceză, apoi comunicată în scris la 13 decembrie 2001, potrivit articolului 77 §§ 2 și 3 al Regulamentului.

Michael O'Boyle
Grefier

Elisabeth Palm
Președinte